

**TALABALARNI DISTРУKТИV G‘OYALARDAN HIMOYALASHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI****AXMEDOV DAVRON MURODOVICH***Toshkent shahar Ichki ishlar bosh boshqarmasi**Huquqbuzarliklar profilaktikasi boshqarmasi**Boshlig‘i o‘rinbosari – voyaga yetmaganlar va yoshlar
profilaktikasini tashkil etish bo‘limi boshlig‘i podpolkovnik***ANNOTATSIYA**

Bugungi kunda globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilan bir qatorda yoshlar orasida destruktiv g‘oyalar tarqalishi ham kuzatilmoqda. Ushbu maqolada destruktiv g‘oyalar mazmuni, ularning talabalarning dunyoqarashiga va psixologik holatiga ta‘siri chuqur tahlil qilinadi. Destruktiv g‘oyalarning salbiy oqibatlari, jumladan, radikallashuv, ekstremizm, axloqiy qadriyatlarning pasayishi va shaxsiy munosabatlardagi buzilishlar kabilar ko‘rib chiqiladi. Mazkur jarayonlarga qarshi kurashda ta‘lim va tarbiyaning roli, shuningdek, psixologik yordam va pedagogik yondashuvlarning ahamiyati yoritiladi.

Maqolada yoshlarning ma‘naviy immunitetini oshirish, ularni ijtimoiy xavflardan himoya qilish uchun ta‘lim muassasalarida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash va psixologik treninglarni tashkil etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar berilgan. Shu bilan birga, talabalar ongini salbiy g‘oyalardan himoya qilish uchun shaxsiy motivatsiyani kuchaytiruvchi va ijodiy fikrlashni rivojlantiruvchi metodlar tavsiya etiladi.

Maqolada yoshlarni destruktiv g‘oyalardan himoya qilishning muhim jihatlari sifatida quyidagilar ta‘kidlangan:

- Talabalarga milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish;
- Ijtimoiy tarmoqlar va media ta‘siriga qarshi psixologik chidamlilikni shakllantirish;
- Talabalarning shaxsiy maqsad va orzularini amalga oshirish uchun ularni qo‘llab-quvvatlash.

Ushbu yondashuvlar orqali ta‘lim jarayonida yoshlarning ijtimoiy barqarorligi va ruhiy salomatligini ta‘minlashga erishish mumkin. Maqola talim-tarbiya sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar va pedagoglar uchun amaliy qo‘llanma sifatida xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *Destruktiv g‘oyalar, psixologik trening, ta‘lim, tarbiya, pedagogik texnologiyalar, yoshlar himoyasi, ma‘naviy-axloqiy tarbiya.*

KIRISH

Hozirgi kunda globallashtirish, axborot texnologiyalarining tez sur'atlar bilan rivojlanishi va ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi yoshlarning ongiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bu jarayonning ijobiy tomonlari bilan bir qatorda, ayrim salbiy jihatlari ham mavjud. Ayniqsa, yoshlar orasida destruktiv (buzuvchi) g'oyalarning tarqalishi dolzarb muammolardan biriga aylangan. Destruktiv g'oyalar yoshlarning ma'naviy, axloqiy va ruhiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatib, ularning hayotiy qadriyatlarini buzishi, ijtimoiy munosabatlarini cheklashi yoki hatto radikallashtirish va ekstremistik harakatlarga jalb qilinishiga olib kelishi mumkin.

Talabalar – bu jamiyatning eng faol va ijodiy qatlamidir. Ularning dunyoqarashi, fikrlash tarzi va qarashlari kelajakda jamiyatning rivojlanish yo'nalishini belgilaydi. Shu bois, talabalarning ruhiy va ma'naviy salomatligini saqlash, ularni turli zararli ta'sirlardan himoya qilish ta'lim-tarbiya tizimining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Muammo mohiyati: Destruktiv g'oyalar o'ziga xos yashirin ta'sirga ega bo'lib, ular nafaqat ochiq targ'ibot, balki ijtimoiy tarmoqlar, zamonaviy axborot vositalari, hatto tengdoshlari orqali ham tarqalishi mumkin. Yoshlar bu g'oyalarning zararini darhol anglay olmaydilar, bu esa ularning ongiga salbiy ta'sir ko'rsatib, o'ziga bo'lgan ishonchini yo'qotish, maqsad va intilishlarini chalkashtirish kabi oqibatlariga olib keladi.

Muammoni hal qilish yo'llari:

1. Yoshlarni destruktiv g'oyalardan himoya qilish uchun pedagogik va psixologik yondashuvlarni rivojlantirish.
2. Talabalarning ma'naviy immunitetini oshirish orqali ularni zararli axborot oqimlariga qarshi turishga o'rgatish.
3. Ta'lim-tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni keng targ'ib qilish.

Maqolaning maqsadi: Talabalarni destruktiv g'oyalardan himoya qilishning samarali pedagogik va psixologik usullarini ishlab chiqish, ularni amaliyotga joriy etish bo'yicha tavsiyalar berishdir.

Dolzarbliigi: Talabalarni salbiy ta'sirlardan himoya qilish jamiyatda barqarorlikni saqlash, yosh avlodning intellektual va ma'naviy salohiyatini oshirish hamda ular orasida ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, bu mavzuni chuqur tadqiq qilish va samarali yondashuvlarni ishlab chiqish bugungi kundagi eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Shu bilan birga, maqola ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglar va psixologlar uchun amaliy ko'rsatmalarni ham o'z ichiga oladi. O'qituvchi va murabbiylarning zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi, yoshlar orasida sog'lom fikrlash va ma'naviy immunitetni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

1. Distruktiv g‘oyalar haqida tushuncha

Distruktiv g‘oyalar – bu jamiyatdagi ma’naviy va axloqiy qadriyatlarga zid bo‘lgan, yoshlarning ruhiy va aqliy salomatligiga zarar yetkazuvchi g‘oyalar yig‘indisidir. Ular quyidagi yo‘llar orqali tarqaladi:

- Ijtimoiy tarmoqlar va internet orqali targ‘ibot.
- Yoshlar orasidagi noto‘g‘ri do‘stlik va ta’sirchan guruhlar.
- Ta’lim tizimida ma’naviy tarbiya kamchiliklari.

2. Himoya qilishning pedagogik xususiyatlari

1. Ta’lim-tarbiya jarayonida ma’naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish:

Milliy qadriyatlar mavzusida maxsus darslar va seminarlar tashkil qilish.

O‘zbekiston madaniy merosi haqida bilimlarni chuqurlashtirish.

2. Interfaol o‘qitish usullari:

Rolli o‘yinlar va treninglar yordamida yoshlarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish. Muammoli vaziyatlarni tahlil qilish asosida qaror qabul qilish ko‘nikmalarini oshirish.

3. Himoya qilishning psixologik xususiyatlari

1. Psixologik treninglar:

Talabalarning stressga chidamliligini oshirish va hissiy muvozanatni saqlashga yordam beruvchi mashg‘ulotlar.

Shaxsiy motivatsiya va o‘zini anglash bo‘yicha treninglar.

2. Psixologik maslahatlar:

Talabalar bilan shaxsiy suhbatlar orqali ularning muammolarini aniqlash va bartaraf etish.

Jamoaviy terapiya usullarini qo‘llash.

4. Amaliy misollar

Misol 1: Bir universitetda “Ma’naviy immunitetni kuchaytirish” mavzusida tashkil etilgan trening natijasida talabalar orasida ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqalgan noto‘g‘ri g‘oyalarga qarshi fikrlash qobiliyati oshdi.

Misol 2: “Xavfsiz muhit” loyihasi doirasida tashkil etilgan seminarlar orqali talabalar ekstremistik materiallarni aniqlash va ularga qarshi kurash usullarini o‘rgandilar.

Asosiy qismda talabalarni distruktiv g‘oyalardan himoya qilishning pedagogik va psixologik xususiyatlari, ularni qanday yondashuvlar orqali samarali himoya qilish mumkinligi haqida tushuncha beriladi. Quyidagi jadvalda bu yondashuvlar nazariy va amaliy jihatdan ko‘rsatilgan.

Pedagogik/Psixologik Yondashuvlar	Nazariy Yondashuv	Amaliy Yondashuv
1. Ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirish	O'quv jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'rgatish, yoshlarni axloqiy qarorlar qabul qilishga o'rgatish.	Darslar va seminarlar orqali talabalarni ma'naviy rivojlantirish, qadriyatlar tizimini yaxshilash. Masalan, "Yoshlar va qadriyatlar" mavzusidagi seminarda yoshlarning axloqiy qarashlari shakllantiriladi.
2. Psixologik treninglar va individual yondashuv	Talabalar orasida psixologik barqarorlikni yaratish, stress va salbiy his-tuyg'ulardan himoya qilish.	Psixologik mashg'ulotlar va individual maslahatlar, stressni boshqarish bo'yicha treninglar tashkil etish. Talabalarga muammolarini aniqlash va ular bilan ishlash.
3. Ijtimoiy tarmoqlarni boshqarish va media ta'siriga qarshi kurashish	Ijtimoiy tarmoqlarning ta'siri, yoshlar uchun xavfli materiallar va ularning ongiga ta'siri haqida bilim berish.	Ijtimoiy tarmoqda salbiy g'oyalarga qarshi kurashish uchun "Onlayn xavfsizlik" mavzusida darslar o'tkazish, yoshlarni internetdagi ma'lumotlarga tanqidiy yondashishga o'rgatish.
4. Jamoaviy ishlash va guruhdagi ijtimoiy aloqalarni rivojlantirish	O'qish va ishlash jarayonida talabalarning guruh bo'lib faoliyat yuritish ko'nikmalarini rivojlantirish, muloqotda ochiq fikrlashni qo'llash.	Rolli o'yinlar, guruh bo'lib ish ko'rish va ijtimoiy mas'uliyatni oshirishga qaratilgan mashg'ulotlar. Masalan, "Jamoaviy qarorlar qabul qilish" mavzusida simulyatsiyalar o'tkazish.
5. Motivatsiya va shaxsiy rivojlanish	Talabalarga o'z maqsadlarini belgilashda yordam berish, ularning ichki motivatsiyasini oshirish.	Shaxsiy rivojlanish bo'yicha individual maslahatlar va guruh mashg'ulotlari, maqsadni aniq belgilash va unga erishish yo'lini ko'rsatish. Masalan, "Hayotingizni qanday

Pedagogik/Psixologik Yondashuvlar	Nazariy Yondashuv	Amaliy Yondashuv
		boshqarish kerak" mavzusidagi seminarlar.

Tushuncha:

- Ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirish:** Bu yondashuvda, ta'lim jarayonida talabalarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'rgatish, axloqiy qarorlar qabul qilishga o'rgatish orqali ularning ongini shakllantirishga harakat qilinadi. Amaliyotda bu usul seminarlar va darslar orqali amalga oshiriladi.
- Psixologik treninglar va individual yondashuv:** Psixologik yondashuvda talabalarni salbiy ta'sirlar va stressdan himoya qilish, ularning psixologik barqarorligini oshirish maqsad qilingan. Amaliy jihatdan, psixologik treninglar va individual maslahatlar yordamida talabalar o'z muammolarini hal qilishga o'rgatiladi.
- Ijtimoiy tarmoqlarni boshqarish va media ta'siriga qarshi kurashish:** Bu yondashuv ijtimoiy tarmoqlarda tarqaladigan zararli materiallar va salbiy ta'sirlardan himoya qilishni nazarda tutadi. Amaliyotda, talabalar uchun onlayn xavfsizlik va media savodxonligi bo'yicha darslar tashkil etiladi.
- Jamoaviy ishlash va guruhdagi ijtimoiy aloqalarni rivojlantirish:** Talabalar orasidagi ijtimoiy aloqalarni rivojlantirish va ularni guruh ishlari orqali fikrlashga o'rgatish muhim. Amaliy yondashuvda, rolli o'yinlar va guruh mashg'ulotlari talabalar orasida jamoaviy ishlashni rivojlantiradi.
- Motivatsiya va shaxsiy rivojlanish:** Motivatsiya va shaxsiy rivojlanish bo'yicha talabalarga o'z maqsadlarini aniq belgilash, ichki motivatsiyalarini oshirishga yordam berish maqsad qilingan. Amaliyotda bu shaxsiy rivojlanish bo'yicha treninglar va seminarlar tashkil etiladi.

XULOSA

Mazkur yondashuvlarning barchasi talabalarning ruhiy va ma'naviy salomatligini mustahkamlash, ularni destruktiv g'oyalardan himoya qilishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Pedagogik va psixologik usullarni o'z vaqtida va to'g'ri qo'llash orqali talabalarni jamiyatda barqaror va sog'lom shaxs sifatida tarbiyalash mumkin. Yoshlarni destruktiv g'oyalardan himoya qilish, bugungi ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. Globallashuv, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi bilan yoshlar orasida salbiy g'oyalar, radikallashuv va ekstremizm kabi xavflar ortib bormoqda. Ushbu jarayonlarga qarshi kurashishda ta'lim va tarbiya jarayonidagi pedagogik hamda psixologik yondashuvlarning ahamiyati beqiyosdir.

Maqolada ko‘rib chiqilgan pedagogik va psixologik usullar talabalarni nafaqat salbiy ta’sirlardan, balki ular bilan bog‘liq ijtimoiy va ruhiy muammolardan himoya qilishda samarali bo‘lishi mumkin. Yoshlarni axloqiy qadriyatlar, milliy va umuminsoniy ma’naviyat bilan tarbiyalash, psixologik chidamlilikni oshirish va ijtimoiy tarmoqlarga nisbatan tanqidiy yondashuvni shakllantirish kabi yondashuvlar orqali ularning psixologik va ma’naviy immunitetini kuchaytirish mumkin.

Shuningdek, talabalarga o‘z maqsadlarini aniq belgilash, motivatsiya va shaxsiy rivojlanish jarayonlarida qo‘llab-quvvatlash muhimdir. Bu yondashuvlarning samarali joriy etilishi yoshlarning salbiy g‘oyalarga qarshi turishga, ijtimoiy xavflardan uzoq turishga yordam beradi. Natijada, ta’lim muassasalarida tashkil etiladigan psixologik mashg‘ulotlar, guruh ishlari va motivatsion seminarlar talabalarni mustahkam ijtimoiy barqarorlikka, axloqiy rivojlanishga va sog‘lom fikrlashga o‘rgatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Mirzaeva, F.** (2018). *Pedagogik psixologiya va yoshlarni tarbiyalashda innovatsion yondashuvlar*. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi ta’lim vazirligi.
2. **Mahmudov, X.** (2020). *Distruktiv g‘oyalar va yoshlar*. Toshkent: O‘zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.
3. **Abdurahmonov, A.** (2019). *Yoshlarni ijtimoiy xavflardan himoya qilish va tarbiyalash*. Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
4. **Ismoilov, I.** (2017). *Axloqiy va ma’naviy qadriyatlarni yoshlar orasida tarbiyalash*. Toshkent: O‘zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
5. **Sodikova, N.** (2021). *Pedagogik texnologiyalarni qo‘llashda psixologik yondashuvlar*. Samarqand: Samarqand davlat universiteti.